

Els valors culturals de 10 arbres ornamentals de Mollet del Vallès

Josep Gordi Serrat*

1. Introducció

En el número anterior de *Notes*¹ ens vam dedicar a presentar la simbologia de 10 arbres mediterranis que poden ser observats dins del terme municipal de Mollet del Vallès. En canvi, en aquest article explicarem les característiques, usos i valors de 10 arbres ornamentals que podem contemplar per les places i carrers de la nostra ciutat. Es tracta d'arbres que provenen d'àrees geogràfiques ben diverses ja que n'hi ha tres que són mediterranis, tres d'Amèrica del nord, un d'Amèrica del sud, dos d'Àsia i un d' Austràlia.

Un cop més, l'objectiu d'aquest treball és que la seva lectura sigui un estímul per parar-nos a contemplar la bellesa dels arbres de la nostra vila, sobretot perquè alguns provenen d'altres regions del planeta i aporten gran diversitat. Podem endinsar-nos en la seva història natural i cultural.

A l'hora de mirar un arbre ens vénen a la ment les paraules de l'arquitecte William McDonogh, citades per Jordi Pigem² en el seu llibre: *Bona Crisi*: “què pot superar l'eficiència i l'elegància d'un arbre, que produeix oxigen i

sucres complexos, absorbeix diòxid de carboni, fixa nitrogen, acumula energia solar, destil·la aigua, crea un microclima, canvia de color amb les estacions i es reproduïx sol?”

La ciutat de Mollet del Vallès disposa d'un bon nombre d'espais verds, on els arbres tenen un paper protagonista i a la vegada, configuren una veritable xarxa de corredors verds urbans. El mateix Ildefons Cerdà deia que “la ciutat s'ha de fonamentar en la dicotomia: relació i isolament”. Per aquest motiu, quan va dissenyar l'eixample de Barcelona va pensar que l'òptim seria tenir un 50% d'espai construït i un 50% de zones verdes. Per desgràcia els gestors, en certes èpoques, de l'urbanisme de Barcelona, no van tenir present els seus objectius. Per tant, els carrers arbrats i, sobretot, les places, són, no només eixos per caminar i reposar sinó també espais per al relaxament i el contacte amb la natura. Tal com diu l'arquitecte Francesc Navés³, “l'element vegetal dins la ciutat té un gran efecte descontaminant i oxigenador, suavitza la temperatura, humidifica l'ambient i des del punt de vista

57

* Professor de geografia. Facultat de Lletres. Universitat de Girona. josep.gordi@udg.edu

¹ GORDI, Josep (2012). “La simbologia de 10 arbres mediterranis de Mollet del Vallès”, *Notes* 27, pàg. 77-90.

² PIGEM, Jordi (2009). *Bona crisi. Cap a un món postmaterialista*. Ara llibres. Barcelona.

³ NAVÉS, Francesc (1995). *El árbol en jardinería y paisajismo*. Ediciones Omega. Barcelona.

psicològic té interessants efectes vers les persones”.

La tria dels arbres d'aquest article respon a criteris estrictament personals i subjectius, tot i que ens hem deixat aconsellar per Josep Maria Mompin, tècnic de l'Ajuntament de Mollet del Vallès. Els noms científics utilitzats provenen de la llista de plantes exòtiques ornamentals més emprades als Països Catalans⁴.

2. L'arbre de l'amor

2.1 Origen i característiques

L'arbre de l'amor (*Cercis siliquastrum*) és una espècie de la família de les lleguminoses, originària de l'Àsia Menor. És un arbre que no sobrepassa els 10 m. d'alçada. El seu tronc acostuma a ser força irregular i la seva escorça és grisenca i clivellada. La capçada normalment té forma de para-sol. La floració d'aquest arbre és un dels seus trets més significatius i agradables ja que floreix en plena primavera i abans que apareguin les noves fulles. És tot un espectacle per a la mirada la floració d'aquest arbre petit i de tronc recargolat, ja que tot ell s'omple de flors rosades que surten directament del tronc i de les bran-

ques. Les fulles són simples, senceres i arrodonides. Els fruits són llegums, de color marronós, estrets i aplanats, que resten damunt de l'arbre durant tot l'hivern.

2.2 Simbologia, valors i usos

Majoritàriament es creu que va ser portat a Europa pels croats quan tornaven de Terra Santa. Malgrat tot, altres fonts assenyalen que va ser introduït a la Península Ibèrica en el segle XII pels àrabs. També pren el nom d'arbre de Judes ja que la llegenda considera que, de les branques d'aquest arbre, es va penjar Judes. Aquest segon nom possiblement prové de la confusió respecte a una de les seves primeres denominacions, que era: arbre de Judea, ja que els croats i potser també els àrabs el van conèixer en aquesta regió del pròxim orient. A més a més, sembla molt poc probable que un arbre amb un tronc tan feble pogués ser utilitzar per penjar-s'hi.

Pel que fa a la seva principal denominació: arbre de l'amor, sembla clar que el nom prové de l'efimera bellesa de les seves flors a la primavera, la qual contrasta amb el recargolament i clivellament del tronc. La contemplació d'aquest contrast entre color i forma intensifica les sensacions de tendresa i de calma (ADRAS, 1994).

2.3 Localització

Es pot observar a la rambla Nova i a la rambla Fiveller.

3. El castanyer d'Índia

3.1 Origen i característiques

El castanyer d'Índia (*Aesculus hippocastanum*) és un arbre originari dels Balcans i que també s'estén per les muntanyes d'Àsia occidental fins a

58

Figura 1. Detall de les flors de l'arbre de l'amor a la rambla Nova (J. Gordi)

⁴ FOLCH, R. (dir) (1988). Plantes superiors, vol 6 de la Història Natural dels Països Catalans, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

l'Himàlaia. De la seva més llunyana procedència pren el nom, però és també un arbre mediterrani. Es caracteritza per les seves fulles grans i compostes. Els diferents folíols surten d'un mateix punt com si fossin els dits d'una mà. A la tardor prenen una càlida coloració vermelloso. El fruit és rodó, cobert d'una capa dura d'espines i conté un parell de llavors molt semblants a les castanyes, però que no són comestibles.

3.2 Simbologia, valors i usos

Malgrat que és un arbre originari de les muntanyes del nord de Grècia, no apareix esmentat a la *Història de les plantes* de Teofrast ni en els llibres de *Dioscòrides*. Apareix citat a Europa per primer cop el 1565 a l'arribar uns exemplars de Turquia, enviats per Ogier Ghislain de Busteq, ambaixador de Flandes a la cort del soldà entre el 1556 i el 1562. L'ambaixador, en una de les seves visites a la cort del soldà Soleiman el Magnífic observà que els soldats alimentaven els seus cavalls amb uns fruits molt semblants a les castanyes. Posteriorment, Busteq va cercar l'arbre d'aquests fruits i va enviar-ne uns exemplars al jardí botànic de París.

El 1576 ja es plantaren els primers castanyers d'Índia a Viena i el 1633 a Gran Bretanya.

Es tracta d'un arbre d'elevat valor ornamental i per aquest motiu el trobem en avingudes i parcs de les principals ciutats europees. En el llenguatge floral, les seves flors simbolitzen el luxe i el goig per la bellesa. En medicina s'utilitza, sobretot l'escorça, com a antihemorràgic i antiinflamatori.

En principi es pensava que era un arbre provinent de l'Índia i per aquest motiu i pel fet que el seu fruit s'assembla a la castanya, se l'anomena castanyer d'Índia.

3.3 Localització

Es pot veure a la rambla Nova i a la rambla de Balmes

4. El cedre del Líban

4.1 Origen i característiques

El Cedre del Líban (*Cedrus libani*) creix a les muntanyes del Líban, Síria i Turquia, entre els 1300 i 2300 m d'altitud i suporta bé tant el fred com la sequera. És una conífera de fulla persistent que pot elevar-se fins els 40 metres d'alçada, amb un tronc de fins a 2,5 metres de diàmetre; presenta una capçada cònica en arbres joves que amb el pas del temps pren una morfologia piramidal i el fullatge de les branques agafa una disposició horitzontal. Les fulles són aciculars i petites, només mesuren uns 25 mm. Les pinyes hi apareixen cada dos anys, maduren en un any i assoleixen uns 8-12 cm de llarg. Els cedres tenen una llarga longevitat ja que actualment n'hi ha alguns exemplars mil·lenaris.

Antigament, aquests cedres formaven densos boscos a les muntanyes del Líban que es van convertir en una mena de temples naturals plens de columnes

Figura 2. Castanyer d'Índia a la rbla. Nova (J. Gordi)

Figura 3. Jove cedre al pla de les Pruneres (J. Gordi)

i foscor. Actualment, el cedre és l'emblema d'aquest país i apareix a la seva bandera nacional.

Al llarg dels segles, les muntanyes del Líban han patit un important procés de desforestació i, actualment, només resten alguns boscos de cedres per damunt dels 2.000 m. Un lloc emblemàtic on se'n troben és a la vall dels Cedres de Déu, protegida per l'església maronita. Aquest bosc de cedres i la vall de Kadisha van ser declarats Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO el 1998. Cal esmentar que durant el regnat de la reina Victòria de Gran Bretanya, la monarca va finançar la construcció d'un mur al voltant del bosc per protegir-lo del pastoreig.

4.2 Simbologia, valors i usos

El cedre del Líban ha estat considerat per diverses religions un pont entre els humans i Déu, ja sigui per la majestuositat del seu tronc i capçada com pel fet que la seva fusta és molt resistent als insectes i desprèn una agradable aroma. També té una olor finíssima la seva reïna.

Producte de la seva morfologia, longevitat i de les característiques de la seva fusta i reïna, aquest arbre sim-

bolitza la noblesa d'esperit, la grandiositat, la bellesa i la majestat. La seva longevitat, el caràcter perenne de les seves fulles i la incorruptibilitat de la seva fusta fan que també l'associem a la vida eterna així com a la fortalesa i la fermesa de la fe. Els fruits apareixen com la imatge de la immortalitat guanyada a través de la millora constant dels humans mentre vivim.

Tot seguit, parlarem d'alguns usos i valors que aquest arbre atresorava per a alguns pobles i religions.

Els egipcis, 6.000 anys en-
rere, utilitzaven els seus olis aromàtics per perfumar les estances interiors de palaus i temples. També van emprar-ne la fusta per a la construcció d'elements arquitectònics, vaixells i peces artístiques destinades, majoritàriament, a usos funeraris. Exemplifiquem-ho: el vaixell de Keops, datat en el 2700 aC, és de fusta de cedre. També dins de les barques funeràries ubicades en les cambres fúnebres s'hi situava una escultura de fusta del difunt feta amb fusta de cedre.

Dins del judaisme i el cristianisme el cedre del Líban era un arbre molt emprat per a la construcció d'edificis i mobiliari religiós. El cas més notable fa referència a l'aixecament del primer temple de Jerusalem, el 967 aC. Està documentat que el rei Salomó va encarregar grans quantitats de fusta de cedre a Hiram de Tir, rei dels fenicis, per construir les bigues, el teginat i l'altar del temple.

A la Bíblia, aquest arbre apareix esmentat 80 vegades. Reproduïm dues cites bíbliques que fan referència al temple de Jerusalem. "Un cop acabat tot l'edifici, Salomó el va cobrir amb un sostre de cedre" (Re 6,9) i "Revestí també les vint colzades de la cambra

interior del santuari amb plaques de cedre, des del paviment fins al sostre. Destinà aquella part a cambra sagrada, a lloc santíssim” (Re 6,15).

En ser utilitzada la seva fusta per revestir la llar de Déu, és a dir, el temple de Jerusalem, el cedre és citat com un dels elements necessaris per a la cerimònia de purificació d'una casa: “Després prendrà l'ocell viu amb el tronc de cedre, la llana tenyida d'escarlata i l'hisop, i ho mullarà tot en la sang de l'ocell degollat damunt l'aigua corrent” (Lv 14, 49).

A Isaïes també apareix el cedre com un dels arbres que permetrà, com a prodigi diví, la transformació del desert: “Transformaré el desert en un estany, i la terra àrida, en sortidors d'aigua. Al desert, hi posaré cedres, acàcies, murtra i oliveres. A l'estepa plantaré ginebres, i tot de plàtans i avets” (Is 41:18-20).

D'altra part, segons una llegenda medieval, l'arbre de la creu estava fet de tres tipus de fustes: la de cedre o arbre còsmic, la d'olivera o arbre de la vida i la del xiprer o arbre funerari.

També a l'Alcorà es parla del Sidrat-Al-Muntaha o cedre de la fi, el qual era un arbre gegant que s'elevava cap “al setè cel, sota el tro d'Alà” i cadascuna de les seves fulles portaven el nom d'una persona. Quan alguna queia, arribava la seva mort.

El cedre del Líban es va introduir, com a arbre ornamental, per l'Europa occidental a partir del segle XVIII, tot i que, segons altres fonts, ja va arribar amb el retorn dels croats. L'eminent botànic Carl von Linné (1707-1778) va deixar escrit que només va veure un exemplar d'aquest arbre a Anglaterra i creu que va ser plantat a finals del segle XVII.

4.3 Localització

D'aquest arbre n'hi ha uns quants peus joves plantats al pla de les Pruneres.

5. La magnòlia

5.1 Origen i característiques

La magnòlia comuna (*Magnolia grandiflora*) és un arbre de la família de les magnoliàcies i una de les espècies emblemàtiques del bosc planifoli de la plana costanera atlàntica del SE dels Estats Units. Es tracta d'un arbre que pot fer-se molt gran i que té unes fulles perennifòlies, amb l'anvers d'un verd fosc brillant i el revers d'un to rovellat. L'element més vistós d'aquest arbre són les seves grans flors que tenen entre 20 i 25 cm, són de color blanc cremós i molt aromàtiques. Al Terciari, la magnòlia s'estenia pel continent europeu, però desaparegué en les successives glaciacions. Cal dir que el gènere *Magnolia*, com els gèneres *liquidambar*, *sequoia* o *ginkgo*, també van créixer en terres europees fins al Pleistocè, quan van desaparèixer en no superar els desplaçaments latitudinals de la vegetació, derivats dels moviments nord-sud de les glaciacions. Cal remarcar que en el continent europeu, a diferència de l'americà, les grans serralades tenen una orientació est-oest i, a més a més, existeix el Mediterrani i el desert del Sàhara. Tot aquest conjunt d'elements dificultà o impedí el retorn d'alguns

61

Figura 4. Flor d'una magnòlia del carrer Gaietà Vinzia (J. Gordi)

tàxons un cop finalitzaren les glaciacions, tot provocant, en alguns casos, la seva desaparició en terres europees.

La família de les magnoliàcies és considerada com la més primitiva de totes les famílies de les angiospermes, sobretot per la morfologia de les flors, és a dir, per la grandària i la disposició en espiral de les peces florals.

5.2 Simbologia, valors i usos

Al llarg del segle XVIII, la magnòlia va arribar a Europa, però anteriorment ja es cultivà als Estats Units i a l'Amèrica del Sud. Per la seva bellesa es convertí en un símbol del romanticisme als estats del sud dels Estats Units, i fou un dels emblemes de l'exèrcit confederat durant la guerra civil nord-americana. La seva flor representà l'estat de Louisiana des del 1900 i també des del 1952 és la flor i l'arbre del Mississipí. Aquest estat rep el sobrenom: *The Magnolia State*.

62

La flor de la magnòlia s'associa a la noblesa, la perseverança, la dignitat i l'estima per la natura. Un exemple del valor simbòlic d'aquesta flor el trobem en la seva utilització per titular la pel·lícula: "Magnòlies d'acer" (*Stell Magnolias*) rodada per Herbert Ros el 1989 i que explica la vida quotidiana en una imaginària ciutat de Louisiana d'un grup de dones que lluiten per superar les adversitats que la vida els posa al davant. El film emfatitza la lluita de la protagonista contra la diabetis que pateix.

Per alguns estudiosos del simbolisme dels arbres (MENGHINI, 2004), la magnòlia esdevé l'arbre còsmic, ja que com hem dit anteriorment és una de les espècies més antigues que existeixen sobre la terra i en temps remots s'estenia per altres continents. Cal incidir en el fet que l'arbre còsmic representa el centre i, a la vegada, l'inici del viatge imaginari per la història de la humanitat.

El primer botànic que va estudiar

aquest arbre va ser Charles Plumier que va viatjar per Amèrica per encàrrec de Lluís XIV, el rei sol, per catalogar noves espècies de plantes. El 1703 es va batejar amb el nom de magnòlia en honor de Pierre Magnol que era el director del jardí botànic de Montpeller. La primera referència europea d'aquest arbre apareix el 1732 quan una magnòlia provinent de Mississipí es plantà a Maillardière, prop de Nantes. Més tard, Lluís XV plantà magnòlies al jardí del petit Trianom de Versalles. A poc a poc, aquest singular arbre es va convertir en una espècie ornamental molt preuada a Europa mercès a la seva elegància i vistositat i, sobretot, per l'extraordinària aroma de les seves belles i perfumades flors blanques.

5.3 Localització

Podem gaudir de les magnòlies tot passejant pel carrer Gaietà Vínzia o pels parcs de la Plana Lledó i /o de can Mulà.

6. El liquidàmbar

6.1 Origen i característiques

A les terres altes de la plana costanera atlàntica dels Estats Units hi creix el liquidàmbar americà (*Liquidambar styraciflua*), un portentós arbre de la família de les hamamelidàcies que, a la seva terra nadiua, pot arribar als 40 m d'alçada, però que plantat als carrers o places creix com a molt, entre els 18 i 30 m. Té un tronc cilíndric, d'escorça grisa i en edat adulta acostuma a presentar considerables esquerdes. Les fulles són força grans, entre els 7 i 19 cm, d'un vistós verd lluent a l'anvers i són piloses al revers; són caduques, palmades i lobulades i, a la tardor mostren unes coloracions grogues i marronoses molt vistoses. Les inflorescències masculines pengen en forma de raïms i les femenines són llargament pedunculades. El fruit és esfèric, amb unes dimensions semblants a una pilota de golf i amb espines marronoses.

Figura 5. Liquidàmbar del parc de can Mulà (J. Gordi)

6.2 Simbologia, valors i usos

El liquidàmbar americà pren aquest nom ja que la reïna que produeix és olorosa i recorda l'àmbar líquid. És un arbre ornamental molt present en parcs i jardins, ja que els troncs creixen molt rectes i les fulles, a la tardor, prenen unes tonalitats molt atractives. Va ser introduït a Europa el 1681 per un missioner anglès que el va plantar en els jardins del palau de Fulham de Londres. La fusta d'aquest arbre és aromàtica i se n'extreu una reïna que s'utilitza en l'elaboració de perfums.

6.3 Localització

El podem observar al carrer Burgos i al parc de can Mulà.

7. La catalpa

7.1 Origen i característiques

La catalpa americana o meridional (*Catalpa bignonioides*) és un arbre caducifoli originari dels boscos temperats de l'Amèrica del nord. Pot arribar a créixer fins als 15 m i acostuma a presentar una capçada arrodonida i un tronc amb una escorça grisenca. Té dos trets clarament distintius. D'una part, presenta unes fulles molt grans, en forma de cor, que pengen de llargs pecíols, de color verd clar a l'anvers i piloses pel revers i que a l'arribada del fred s'enfosqueixen i cauen. D'altra part, genera uns fruits cilíndrics, prims i molts llargs que poden arribar als 35 cm i que pengen en gran nombre fins a l'aparició de les noves fulles a la primavera. Al final de la primavera, a les seves branques més altes neixen unes flors blanques amb franges grogues i porpres, molt aromàtiques i agrupades en inflorescències piramidals.

63

7.2 Simbologia, valors i usos

El seu nom prové d'una paraula índia "catawaba" que era el mateix nom de la tribu que vivia a les ribes del riu Catawba de Carolina del sud. Els primers metges americans utilitzaven

Figura 6. Capçada d'una catalpa del parc dels Colors (J. Gordi)

les beines i les llavors per fer infusions que servien per combatre les malalties respiratòries, i el suc de les fulles o arrels s'utilitzava per combatre les afeccions oculars.

7.3 Localització

Podem observar aquest arbre al parc dels Colors, al parc de can Mulà i al carrer de Francesc Macià.

8. La tipuana

8.1 Origen i característiques

La tipuana o tipa (*Tipuana tipu*) és un arbre de la família de les lleguminoses, originari de les sabanes de l'Amèrica del sud, en concret de la zona anomenada el Chaco, un terme quítxua que vol dir: "lloc de cacera". S'utilitza per denominar la sabana embosquinada que creix entre el riu Paraguai i la serralada dels Andes i com tots els graminets subtropicals es caracteritzen per patir una estació seca. Es tracta d'una espècie que pot créixer fins al 30 m, però que normalment no sobrepassa els

8 m i té un tronc irregular de color gris fosc amb fines clivelles longitudinals. La seva capçada és ampla i arrodonida. Les fulles són caduques, compostes i semblants a la falsa acàcia (*Robinia pseudo-acacia*), però es diferencien per les flors grogues que presenta la tipuana enfront de les flors blanques i /o rosades i pels fruits, que en el cas de la tipuana són unes sàmares generosament alades.

8.2 Simbologia, valors i usos

El nom del gènere *Tipuana* va ser encunyat pel botànic anglès George Bentham el 1853 i deriva de *Tipu*, que coincideix amb el nom natiu de l'arbre, a Bolívia. El nom popular "palo rosa" s'atribueix al color vermellós de la seva saba, que apareix en forma de reïna entre les esquerdes del seu tronc i a la qual se li han atribuït propietats cicatritzants i antiinflamatòries.

El jardiner francès Jean Claude Forestier la va portar des de Buenos Aires a Barcelona amb motiu de l'Exposició Universal del 1929, ja que ofereix a la vista una esplèndida floració i la seva gran capçada genera una bona ombra. Actualment, hi ha uns 4.000 exemplars d'aquest arbre a la ciutat comtal.

8.3 Localització

Podem observar-la al parc de can Mulà i a l'avinguda de la Llibertat.

9. El ginkgo

9.1 Origen i característiques

El ginkgo (*Ginkgo biloba*) és un arbre de la família de les ginkgoaceas, que prové dels boscos caducifolis de la Xina oriental. Aquest arbre s'adjetivitza amb la paraula relictual ja que durant el mesozoic, és a dir, fa més de 200 milions d'anys, s'estenia per Amèrica, Europa, Àsia i Austràlia, però a poc a poc el seu hàbitat va quedar reduït a les muntanyes de Tiammu a l'est de la Xina, on

Figura 7. *Tipuana* al parc de can Mulà (J. Gordi)

forma bosquets entremig de caducifolis i coníferes. Es creu que aquest és el seu hàbitat natural, ja que és l'únic indret on apareixen petits rodals de ginkgos. Aquesta afirmació presenta els seus dubtes ja que el ginkgo fa més de 2.000 mil anys que es planta pels temples, palaus i jardins de l'est d'Àsia i es difícil saber on acaba la naturalitat i on comença a incidir la mà humana.

És un arbre que pertany a les gimnospermes, és a dir, al mateix grup que els pins i els avets. Ara bé, el ginkgo no fa pinyes i l'únic tret de semblança amb les gimnospermes és la forma de desenvolupament monopòdic, és a dir, que creix sempre per la seva gemma terminal. El resultat d'aquest tipus de creixement és que l'arbre presenta una morfologia piramidal. Té una creixuda molt lenta, només cal tenir present que tarda 10 anys en arribar als 10 m d'alçada; d'altra part, és un arbre d'una llarga longevitat. En alguns monestirs de la Xina i del Japó se n'han trobat peus mil·lenaris. Les fulles, característiques i inconfusibles, són caduques, llargament peciolades, en forma de ventall, d'un color verd brillant i amb uns nervis molt prims disposats radialment. Les flors masculines i femenines es troben en peus diferents i per aquest motiu diem que es tracta d'un arbre dioic. El fruit és globular i penja d'un llarg peduncle.

9.2 Simbologia, valors i usos

El ginkgo és l'arbre dels "cent noms". A la Xina se l'anomenava l'arbre de l'avi i del nét ja que, producte del seu lent creixement, l'avi plantava l'arbre i el nét se'n menjava els fruits. També pren el nom de l'arbre dels 40 escuts, ja que va ser el preu que va pagar el 1780 un comerciant francès per cada

arbre comprat a Anglaterra. Sota el regnat de Lluís XVI al ginkgo se'l coneixia com l'arbre del cel o l'arbre de les pagodes, pel fet del seu origen asiàtic.

El ginkgo es considera un arbre sagrat a la Xina, Corea i Japó i simbolitza, pel fet que és un arbre dioic, la unitat dels punts oposats, és a dir, del nord i el sud, de l'actiu i el passiu, del Ying i el Yang i, a la vegada, és portador de l'esperança, la memòria i la immortalitat.

Des de fa segles que els ginkgos més vells, situats en monestirs, eren arbres venerats i acostumaven a estar rodejats per una corda de palla d'arròs trenada que també s'utilitzava per fer rituals de purificació i s'anomenava *Shimenawa* (Gordi, 2010). El ginkgo del temple de Yon Mun a Corea té un diàmetre de més de 4 m i es calcula que té 1.100 anys. El del temple de Sendai, al Japó, s'estima que en té 1.250. D'altra part, també va ser considerat un arbre ornamental i, al llarg de segles, es va plantar en els jardins dels palaus.

65

Figura 8. Filera de ginkgos al parc del pla de les Pruneres (J. Gordi)

Al Japó aquest arbre es plantava a les entrades dels temples i per als samurais simbolitzava la promesa de la immortalitat que rebrien si s'havien comportat honorablement en la vida i el combat. Aquest simbolisme del ginkgo com a arbre immortal s'engrandí després que va sobreviure a la bomba d'Hiroshima. Quan el 6 d'agost de 1945 la bomba atòmica va ser llançada sobre la ciutat, es va pensar que no havia quedat res viu, però vuit mesos després, al costat de les restes d'un ginkgo, es va comprovar que en sortia un nou rebrot. Avui dia aquell rebrot s'ha convertit en un arbre de 16 m que simbolitza com cap altre la pau i l'esperança.

D'altra part, la imatge de les fulles del ginkgo emportades pel vent o donant forma als pentinats són un motiu repetit dins dels anomenats Ukiyo-e que retrataven escenes de la vida tradicional japonesa dels segles XVIII i XIX. Actualment el ginkgo apareix com a símbol de la ciutat de Seül i de la Universitat d'Osaka.

L'ús medicinal de les fulles i fruits apareix citat abundantment en els llibres de medicina tradicional xinesa; s'atribueixen al ginkgo efectes beneficiosos sobre el cor i els pulmons. Actualment hi ha plantacions per aprofitar-ne els seus compostos químics per a la indústria farmacèutica. D'altra part, els fruits del ginkgo són presents a la cadena alimentària asiàtica, ja que sempre s'han recollit i es mengen bullits o fregits. També són emprats en la cerimònia del té o com a complement per beure sake.

El botànic i metge alemany Engelbert Kaempfer (1651-1716), que va ser empleat de la Companyia Holandesa de les Índies Orientals, va arribar al Japó el 1689 i va romandre en aquest país dos anys. Visitant monestirs va trobar-se el ginkgo biloba que, en aquell moment, només es coneixia com a registre fòssil. Per tant, té l'honor de ser el primer

científic occidental en descriure aquesta espècie. Va endur-se'n unes llavors i de tornada a Europa les plantà en el jardí botànic d'Utrecht on encara es poden admirar els ginkgos nascuts d'aquelles llavors. Al llarg del segle XVIII aquest singular arbre s'estengué per Europa com a arbre ornamental. Està documentat que va arribar a Anglaterra el 1754, a la ciutat de Montpeller el 1780 i als Estats Units el 1784.

9.3 Localització

El podem observar en el darrer tram de la Rambla Nova, al parc del pla de les Pruneres i al parc de can Mulà.

10. La sòfora

10.1 Origen i característiques

La sòfora o acàcia del Japó (*Sophora japonica* o *Styphnolobium japonicum*) és un arbre de la família de les lleguminoses provinent de la Xina i introduïda al Japó; per aquest motiu també se l'anomena l'arbre de les pagodes o la falsa acàcia del Japó. Es tracta d'una espècie caducifòlia que pot créixer fins a 25 m; presenta una capçada arrodonida i un tronc amb una escorça fosca que, amb

Figura 9. Sòfora a la rbla. Pompeu Fabra (J. Gordi)

el temps, es va clivellant. Les fulles són compostes i tenen un color verd fosc. Les flors es disposen en grans raïms i són de color blanc amb algun toc groc. El fruit és un llegum de 5 a 7 cm de longitud que es caracteritza perquè entremig de les llavors té unes estrangulacions molt curioses.

10.2 Simbologia, valors i usos

Des de molt antic, aquest arbre es plantava a la Xina i al Japó a prop dels temples i els cementiris. Les seves flors s'utilitzen com a herba medicinal als països asiàtics pels seus valors antioxidants i antiinflamatoris.

10.3 Localització

La podem admirar a la rambla de Pompeu Fabra.

11. L'eucaliptus

11.1 Origen i característiques

L'eucaliptus (*Eucalyptus globulus*) és un arbre de la família de les mirtàcies originari d'Austràlia. Es tracta d'un arbre de creixement ràpid, que pot arribar a una gran alçada; hi ha exemplars que sobrepassen els 100 m. De l'escorça del tronc es desprenen unes llargues làmines que deixen unes taques grises i platejades en el tronc. Es reconeix fàcilment per les seves fulles, de dos tipus: les joves són ovalades i les adultes allargades i corbades, de color verd fosc i endurides.

11.2 Simbologia, valors i usos

L'eucaliptus és un arbre sagrat pels aborígens australians i hi ha un gran nombre de costums i llegendes populars que es transmeten per tradició oral, lligades a aquest arbre. Per exemple, una de les tradicions que s'ha conegut és la que fa referència a un instrument musical que es construïa a partir de branques buidades per les termites i que s'anomena didjeridú i emet uns sons molt especials.

L'eucaliptus va ser descobert, des del punt de vista de la ciència occidental, pel botànic francès Jacques J.H. Labillardiere (1755-1834) amb motiu d'un viatge per Oceania el 1792 i es va introduir com a planta exòtica en els jardins europeus al llarg del segle XIX. Producte del seu ràpid creixement i del seu port, es va utilitzar en plantacions d'alineacions d'arbres pels grans propietaris del sud d'Itàlia per frenar la força del vent i més endavant també es planta en zones pantanoses pensant que els efectes balsàmics de les fulles eliminarien el paludisme. L'únic efecte que van tenir els eucaliptus en les zones humides és que l'elevat consum d'aigua d'aquests arbres va afavorir la dessecació d'alguns indrets. El 1865 es té constància de la plantació d'un eucaliptus a Barcelona així com en el jardí botànic de Madrid.

D'altra part, cal ressenyar que de les fulles d'aquest arbre s'obtenen olis per a la indústria farmacèutica. Tradicionalment s'ha utilitzat les seves inhalacions del vapor de les fulles per combatre els problemes respiratoris.

Les persones que creuen que els arbres ens poden transmetre la seva

Figura 10. Eucaliptus del parc dels Colors (J. Gordi)

energia (THEOBALD, 2001) recomanen meditar sota la seva ombra i inhalar el perfum que desprèn l'arbre. Aquesta doble acció ens permetrà que ens arribi la seva energia que ens farà fora l'estrès i, a la vegada, ens purificarà.

Bibliografia

- ABELLA, Ignacio (1996). *La màgia de los árboles*. Ed. Integral. Barcelona.
- ADRAS (1994). *Los árboles, energías vivas*. Ed. Integral. Barcelona.
- ALCAIDE, Olga (2005). *Guia dels arbres d'interès local de Mollet del Vallès. Exemples d'aplicació de la Norma Granada*. Col·lecció Vicenç Plantada 9. Centre d'Estudis Molletans.
- BENZI, Fabio, BERLIOLIOCCI, L. (1999). *L'histoire des plantes en Méditerranée*. Actes Sud. Motta.
- BERTRAN, J. Et al. (1993). *Els arbres de Mollet*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- DIVERSOS. (2010). *Els corredors verds urbans. Exemples i criteris de disseny*. Ajuntament de Barcelona.
- DOMONT, Philippe, MONTELLE, Édith (2006). *Histoires d'arbres*. Office National des Forêts. Paris.
- FONT i QUER, Pius (1981). *Plantas medicinales. El dioscórides renovado*. Ed. Labor. Barcelona.
- GORDI, Josep (2010). "Els valors i el tractament dels arbres al Japó" Treballs de la Societat Catalana de Geografia, num.70, pp. 205-225.

11.3 Localització

Podem observar un bosquet d'eucaliptus en el parc dels Colors. També hi ha un magnífic exemplar dins del recinte de l'Institut Vicenç Plantada.

- GORDI, Josep (2011). *Els arbres mediterranis. Un recorregut pels seus valors culturals i espirituals*, Ed. Documenta, Girona.
- HAGENEDER, Fred (2006). *La sabiduria de los árboles*, Ed. Blume. Barcelona.
- KUNKEL, G. (1986). *Acacias y otras leguminosas ornamentales*. Ediciones alternativas. Almería.
- MENGHINI, Alessandro (2004). *Il giardino dello spirito*. AMP. Perugia.
- THEOBALD, Erwann (2001). *Les énergies bénéfiques des arbres*. Editions Trajectoire. Paris.
- TOLA, José, INFIESTA, Eva (2001). *Los principales árboles y arbustos medicinales de Europa y América*. Ed. Robin Book. Barcelona.

Webs consultades

- www.arbolesornamentales.es
- www.arbresjosepgordi.blogspot.com
- www.amicsarbres.blogspot.com
- www.jardibotanic.org
- www.herbotecnia.com
- www.giardini.biz